

Inne płaszczyzny wypowiedzenia. Struktura semantyczno-logiczna i funkcjonalna

Anna Kozłowska

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

- 1 Płaszczyzny wypowiedzenia
- 2 Struktura semantyczno-logiczna
- 3 Struktura tematyczno-rematyczna

Elementy wypowiedzenia

1. Struktura semantyczno-logiczna.
2. Struktura składniowa.
3. Struktura tematyczno-rematyczna.
4. Porządek linearny.

Składniki struktury semantyczno-logicznej

1. STRUKTURA PREDYKATOWO-ARGUMENTOWA (DICTUM, PROPOZYCJA) –

składnik opisujący pewien stan rzeczy.

2. MODALNOŚĆ (MODUS) –

składnik wyrażający stosunek nadawcy wobec opisywanego stanu rzeczy.

3. Inne elementy, podporządkowane powyższym:

- informacja o referencji,
- informacje temporalne,
- informacje o aktualności/nieaktualności, jednostkowości/powtarzalności zdarzenia,
- charakterystyka lokatywna i sposobowa.

Składniki struktury semantyczno-logicznej cd.

$\text{Mod}\{P(x_{ref}, y_{ref}) \text{ temp}\}$ –

'o stanie rzeczy P odniesionym do określonego x -a i y -a i lokalizowanym w czasie nadawca wypowiada swoje stanowisko (Mod) stwierdzające, żądające lub pytające'

PRZYKŁADY: *W sobotę prof. X została powołana na ministra finansów. Czy ona zostanie w najbliższym czasie premierem? Oby ktoś kompetentny został wreszcie szefem tego urzędu.*

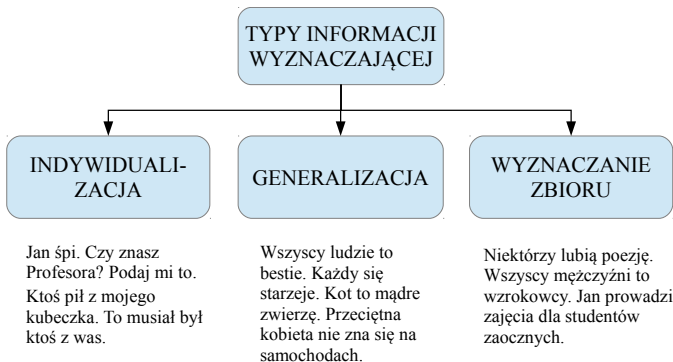
Referencja

Referencja –

informacja wyznaczająca odniesienie grup nominalnych do elementów świata.

- Grupy nominalne użyte predykatywnie, np. *Jan jest dobrym ojcem*.
- Grupy nominalne wyznaczone (użyte referencjalnie).

Typy informacji wyznaczającej

Modalność

Modalność –

systemowa (wyrażana środkami leksykalnymi, fleksyjnymi i składniowymi) informacja o stosunku nadawcy do opisywanego stanu rzeczy.

Typy modalności:

- modalność intencjonalna
- modalność epistemiczna (hipotetyczna) – informacja o faktywności zdarzenia
- modalność deontyczna (powinnościowa)

Modalność intencjonalna

1. Deklaratywa (powiadomienia)

- konstatacje, np. *Jan dużo śpi. Nadciąga huragan.*
- hipotezy, np. *Jan podobno przyjechał. Chyba się spóźnię.*
- postulaty, zdania normatywne: zalecenia, zakazy, pozwolenia, np. *Powinniśmy teraz jeść dużo witamin. Trzeba myśleć nie tylko o sobie. Nie wolno mi jej podejrzewać.*

2. Interrogatywa (pytania):

- pytania właściwe (rozstrzygnięcia i uzupełnienia), np. *Czy następny wykład się odbędzie? Z kim byłeś w kinie?*
- wtórne użycia pytań, np. *Jak się masz? Czy mógłbyś mi powiedzieć, która godzina? Chcesz w zęby?*

Modalność intencjonalna cd.

3. Imperatywa (rozkazy), np.

Janie, oddaj mi wreszcie pieniądze! Wyniósłbyś śmieci.

4. Ekspresywa, np.

Niech wreszcie będą wakacje. To wspaniałe! Szczypie!

Pojęcie struktury tematyczno-rematycznej

Struktura tematyczno-rematyczna (aktualne, psychologiczne, funkcjonalne rozczłonkowanie zdania) –

uniwersalna cecha języków naturalnych, a dokładniej – wypowiedzeń użytych w tekstach tych języków, polegająca na tym, że w każdym zdaniu można wyróżnić dwa elementy:

- TEMAT (DATUM) – to, o czym się mówi;
- REMAT (NOVUM) – to, co jest powiedziane.

UWAGA: Status tematu i rematu jest sporny – są to raczej kategorie tekstowe niż składniowe, ale wyrażane środkami składniowymi.

Wykładniki struktury tematyczno-rematycznej

- budowa gramatyczna zdania
- szyk składników
- środki prozodyczne
- wykładniki leksykalne, np. *co do...*, *jeśli idzie o...*, *co się tyczy...*, *partykuły*
- szczególne konstrukcje składniowe, m.in.: bezokolicznik + osobowa forma tego samego czasownika, wydzielenie członu tematycznego w pozycji inicjalnej

PRZYKŁADY: *Piotr kocha Annę. Anna jest kochana przez Piotra. Nowoczesna sylwetka samochodu budzi zaufanie. Zaufanie budzi (właśnie, tylko, i, także) nowoczesna sylwetka samochodu. Jeśli chodzi o dawną sztukę polską, jednym z najciekawszych zjawisk jest sarmacki portret trumienny. Przyjść (to) przyjdę, ale tylko na chwilę. Banki – do kogo one dziś naprawdę należą?*

Struktura tematyczno-rematyczna a mechanizmy spójności tekstu

Kolumna Zygmunta stoi przy Placu Zamkowym.

- → *Ten plac jest ulubionym miejscem spotkań warszawiaków.*
- → *Jest to jeden z najstynniejszych warszawskich pomników.*
- → *Wie o tym każde polskie dziecko.*
- → *Inny słynny pomnik, Syrenki, znajduje się na Rynku Starego Miasta.*
- → *Wszystkie wymienione miejsca to obowiązkowe punkty programu wycieczek.*

Dziękuję za uwagę i za współpracę w tym semestrze :)

Życzę powodzenia na egzaminie!